

İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cilt / Vol: 6, Sayı/Issue: 3, 2017

Sayfa: 1680-1693

Received/Geliş: Accepted/Kabul:
[27-04-2017] – [15-08-2017]

Göç Eden Ailelerin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Değişiminin Kadın Ve Çocuk Yaşamına Etkisi

Melike BAŞ, Birsal MOLU,
Öğretim Görevlisi, Ar. Gör., Selçuk Üniversitesi Akşehir Kadir Yallagöz Sağlık Yüksekokulu
Lecturer, Res. Asst., Selçuk University Akşehir Kadir Yallagöz Health School
Orcid ID: 0000-0002-2389-7696
meliket@gmail.com
Orcid ID: 0000-0001-5144-286X
brslml@hotmail.com

Halil İbrahim TUNA, İbrahim BAŞ
Öğretim Görevlisi, Selçuk Üniversitesi Akşehir Kadir Yallagöz Sağlık Yüksekokulu
Lecturer, Selçuk University Akşehir Kadir Yallagöz Health School
Orcid ID: 0000-0003-2119-5874
tunameister@gmail.com
Orcid ID: 0000-0003-3567-3996
ibrahimb@selcuk.edu.tr

Öz

Savaş ve göç hareketlerinde kadınlar ve çocuklar en savunmasız gruplardır. Kadınlar, göçmen olarak karşılaştıkları ayrımcılık konumu ile iki kat dezavantajlı kabul edilir. Kadın göçmenlerin daha düşük statülü, düşük ücretli işlerde, ev işleri gibi temizlik ve çocuk bakımı gibi işlerde çalışmaları söz konusudur. Göç nedeniyle, kadınlar, sosyal izolasyon, yalnızlık, dil engelleri ve kültürel farklılıklar gibi pek çok stresörle karşılaşır. Kadınlar, utanç, korku ve bilgi eksikliği yüzünden, sağlık hizmetlerinden yararlanmada zorluk çekerler. Buna ek olarak, çocuklarda, aile rollerinde değişiklikler, aile içi şiddet, travma sonrası stres bozukluğu, korku ve içe dönüklük görülebilir. Ayrıca, dil engelleri ve kültürel farklılıklar, güven eksikliğine neden olur. Sağlık ve beslenme imkanlarının yetersizliği, kültürel uyumsuzluk, yetersiz barınma imkanları, eğitim ve sosyal dışlanma problemleri ile karşılaşabilirler. Sonuç olarak, sorunları göç kadınların insan hakları ve toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınmalıdır. Göçmen ailelerden gelen çocukların eğitimde eşit olanaklar ve fırsatlar sağlanması ve sorunların tanımlanarak çözüm üretilmesi hedeflenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Göç, Ekonomi, Kadın, Kültür

The Effects of The Socio-Cultural and Economic Change of Emigrant Families on The Lives of Women and Children

Abstract

Women and children in war and immigration movements are the most vulnerable groups. Women have doubly disadvantaged position because of the discrimination they face as immigrants. Women migrants are more low-status, low-paid products and services work, gender discrimination in their work, house hold chores, work in jobs such as cleaning and babysitting. Women face with many stressors such asocialisolation, loneliness, language barriers and cultural differences, due to migration. The problems experienced by the children, adequates helter, unable tohave health and nutrition facilities, cultural in compatibility, inability to take advantage of theright to education and social exclusion. As a result, women who migrate problems should be addressed in the context of human right sand gender. Equality of education of children from migrant families, ensuring equal possibilities and opportunities, identify the problem and the solutions should be targeted to be produced.

Keywords: Children, Immigration, Economy, Women, Culture

1. Giriş

Göç, kişilerin yaşantılarını geçirmek için, sürekli yada geçici olarak başka bir yerleşim bölgesine yaptıkları bir değişim sürecidir (Demir, 1996; TUIK, 2005). Yer değiştirme hareketi olan göç, kapsamlı ve köklü bir yapıya sahiptir. Göç insanlık tarihinin bütün dönemleri boyunca var olan, ekonomik, politik, sosyal ve kültürel olarak toplumları etkileyen bir olgudur (Aksu 2010; Sağlam 2006). Göç ile dil, din, gelenek, kültür gibi pek çok açıdan birbirinden farklı geçmişlere sahip bireyler aynı ortamda yaşamak zorunda kalmaktadır (Aksoy, 2012). Ulusal sınır ölçütü kullanıldığında, ulusal sınırlar içinde gerçekleşen göçler, iç göçler, ulusal sınırların dışına gerçekleşen göçler ise dış göçler yada uluslararası göçler olarak tanımlanmaktadır (Güvenç 2011). Diğer bir deyişle, uluslararası göç, komşu ülkelere ya da daha uzak bölgelere yapılan coğrafi yer değiştirme hareketini tanımlamak için kullanılmaktadır (TUIK 2005; Beşer, 2012; Mutluer, 2003; Şahin, 2001).

Göç, diğer toplumsal olaylarda olduğu gibi birçok faktör tarafından etkilenmektedir (Gündüz ve ark., 1996). Bireylerin iç göç ve dış göç yaşamalarında birçok neden ileri sürülmektedir. Bu nedenler arasında işsizlik, yoksulluk, kuraklık çevre felaketleri, terör, insan hakları intihalleri, toprak bölünmesi, kan davası, deprem, din veya etnik ayrımcılık, yabancı düşmanlığı, evlilik ve istihdam olanakları yer almaktadır (Aksu, 2010). Küreselleşmenin etkisiyle, bölgesel anlaşmazlıklar, yoksulluk, ulaşım, teknoloji ve iletişim olanaklarının ilerlemesinden dolayı göç oranı günden güne artmaktadır (IOM 2012).

Uluslararası göçmenlerin bir kısmını ise, silahlı çatışma, doğal afet, zulüm ve kıtlıktan kaçan insanlar oluşturmaktadır. İnsanlar hayatlarını kurtarabilmek amacıyla daha iyi yaşam koşulları umuduyla göç etmektedirler (Şahin, 2001). 2015 yılında, 244 milyon insan, yani dünya nüfusunun %3,3'ü ülkeleri dışında yaşıyordu BM Mülteci Ajansı'na göre, 2014 yılı sonuna kadar, 59.500.000 kişi zorla zulüm, çatışma, yaygın şiddet ya da insan hakları ihlalleri sonucunda yerinden edilmişti (United Nations Population Fund, 2015).

Göç eden kişiler, yerleştikleri yeni bölgede kendi kültürlerine ilişkin benzerlikler bulurlarsa, daha az uyum sorunu ile karşılaşır (Beşer, 2012; Topçu ve ark, 2006). Göç edilen yerde uyum sürecinde, cinsiyet, yaş, dil becerileri, dini inançlar ve karşılanma biçimi etkili olmaktadır (Beşer, 2012; İldan vd, 2012).

2. Göç Eden Kadınların Durumu

Dünyada, göç etmek zorunda kalmış kişilerin % 80'nini kadın ve çocuklar oluşturmaktadır (Rittersberger-Tılıç, 2010). Özellikle, aile ve toplumdaki yeri yadsınmaz olan en önemli gruplardan biri kadınlardır. Riskli gruplar içinde öncelikli ele alınması ve sorunlarına çözüm getirilmesi gereken

kadınlar olduğu yapılan çalışmalarda belirtilmektedir (İlkkaracan ve İlkkaracan 1998, Aksu ve Sevil 2010, United Nations Population Fund, 2014). Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu özellikle ülkelerinde yaşanan kriz nedeniyle göç etmek zorunda kalan gruplar içerisinde, kadınlar ve gençlerin özel gereksinimlerine dikkat çekmektedir (United Nations Population Fund, 2014).

Almanya'da yaşayan göçmen asıllı toplumun en çok risk ve zorluk altında olan bölümünde çocuklar, gençler, yaşlılar, oturma izni olmayanlar ve kadınlar olduğu belirtilmektedir (Gündüz 2011). Kadın göçmenler, düşük statülü, düşük ücretli servis işleri, cinsiyet ayrımcılığı yapılan işlerde ve ev işleri gibi ekonominin düzensiz sektörlerinde çalışmaktadır. Ayrıca istismar, şiddet ve sömürülmeye karşı çok yüksek riskli gruplar arasında yer almaktadır (United Nations Population Fund, 2014).

2.1. Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Rol Belirsizliği

Mevcut çalışmalarda göç nedenleri, göç etme ve göçün etkileri açısından kadınlar ve erkekler arasında önemli farklılıkların yer aldığı bulunmuştur. Bunun nedeni aile içi iş bölümü, gelenek ve göreneklerin etkisi ve toplumsal kadın-erkek rolleri yatmaktadır (Yılmaz, 2015; İldan ve ark, 2012). Kadınlar ailevi nedenlerle ve çalışma amaçlı göç edebildikleri gibi buldukları ülkede yaşanan savaş ve karşılaştıkları zulüm nedeniyle de zorunlu olarak göç edebilmektedirler (United Nations Population Fund, 2015). Bu durumda toplumsal cinsiyet farklılıkları kendini göstermektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı, biyolojik cinsiyet yerine cinsiyetin toplumsal anlamına ve yüklenen rolleri anlatmaktadır. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek rollerini toplumun beklentilerine göre şekillendirir (Buz, 2009). Ailenin, çevrenin ve eğitimin etkisiyle, kız ve erkek çocuklar cinsiyetlerine uygun roller kazanmakta ve toplumsal cinsiyet kimliğini edinmektedirler (Powell ve Greenhouse, 2010). Kadınlar, sosyal ve kültürel önyargıya dayanan baskı, cinsel istismar, ruh sağlığını etkileyen uygulamalar, cinsel şiddet ve aile içi şiddet nedeniyle yaşadıkları ülkeyi terk etmek zorunda kalabilmektedirler (Akkaya, 2002).

Aile içinde eşlerin rol belirsizliği yaşayabilirler. Kadın ve erkeklerin üstlendikleri toplumsal cinsiyet rollerinin amacını bilememeleri, rollerini yerine getirebilmek için ne yapmaları gerektiğini bilmemeleri söz konusudur (Akgül Gök, 2013). Kadınların göç etme nedenleri arasında bağlantılı göç de yer almaktadır. İş bulma yada iş tayini nedeniyle, göç eden ailenin erkek üyelerini takip eden kadınların yer değiştirme hareketi söz konusudur. Burada kadın, göç kararını zorunlu olarak ailedeki konumuna ilişkin almaktadır (İlkkaracan ve İlkkaracan, 1999).

2.2. Kadının Çalışma Hayatı

Ekonomik nedenlerle ülkemize gelen göçmen kadınların, son yıllarda ki bulgulara göre, ev içi hizmetler, eğlence ve turizm sektöründe yaygın olarak çalıştıkları belirtilmiştir (Erder ve Kaşka, 2003; İçduygu, 2004; Kaşka, 2005). Göçmen kadınlar daha çok, erkeklere oranla düşük ücretli ve hizmet sektöründe yer alan işlerde istihdam edilmektedirler. Kadınların daha düşük statüde, hastalık açısından risk taşıyan, ruhsal, cinsel ve fiziksel istismara maruz kalabilecekleri işlerde çalışmaktadırlar. Uzun çalışma saatleri ve düşük ücretle birlikte sigortasız işlerde çalışma, mevcut riskleri artırmaktadır (United Nations Population Fund, 2006).

2.3. Sağlık Sorunları

Özellikle sağlık kuruluşlarından yararlanma ile ilgili sıkıntılar, maddi sıkıntılar, yetersiz beslenme, çalışan annelerin çocuklarının bakımında yardım edecek kimsenin olmaması, dil engeli ile karşılaşma, sağlık sigortasının olmaması ve stres, göç edenlerin sağlığını da olumsuz etkilemektedir. Bununla birlikte göç edenlerde artan sağlık problemleri ile karşılaşmaktadır (Beşer, 2012; İldan ve ark., 2012 ; Razum ve ark., 2005). Yasal statüde çalışmayan göçmenler, sağlık sorunlarıyla karşılaştıklarında, yetkililerin durumu fark edeceklerinden korkup, sağlık hizmetlerinden yararlanmaktan vazgeçmektedir. (World Health Organization, 2006). Kanada'da yapılan bir araştırmada, Somali'den göç eden kadınların, göç ettikleri ülkede ailenin bir araya gelmesine ilişkin stratejiler, ekonomik marjinalleşme ve yabancı belgelerin geçersizliği nedeniyle, sağlık konusunda dezavantajlı konumda oldukları ortaya çıkarılmıştır. (Spitzer, 2008). Başka bir araştırmada, sağlıklı göçmenlerin, göç ettikleri bölgede yaşadıkları eşitsizlikler nedeniyle sağlıklarını kayb ettikleri vurgulanmaktadır (Malsumi ve ark., 2010). Göç eden insanların üreme sağlığı da dahil olmak üzere, sağlık ihtiyaçlarını karşılamak kamu sağlığı açısından önceliklidir (Şirin ve ark., 2015).

Göçmenlerin ilaca dirençli tüberküloz, kalabalık yaşamın getirdiği menenjit, uyuz, pnömoni, bronşit gibi riskleri taşıdığı da belirtilmektedir. Erişkinlerde de cinsel yolla bulaşan hastalıklarda ve Kırım-Kongo Kanamalı Ateşi gibi yeni hastalıklarda artma beklenmektedir (Türk Tabipler Birliği, 2016).

Erkeğe bağımlı ve dil bilmeyen kadınların, sağlık hizmetlerine ulaşımı ciddi problemler doğurabilmektedir (Adanu ve ark., 2009). Savaş nedeniyle göç etmek zorunda kalan kadınların sağlık sorunları, diğer kadınlara göre daha fazladır. En iyi mülteci kamplarında dahi kadınların özellikle üreme sağlığıyla ilgili problemlerin fazla olduğu görülmüştür (Adanu ve ark., 2009; Şirin ve ark., 2012).

Kadınlar ve çocuklar cinsel istismar, cinsel şiddet, cinsel yolla bulaşan hastalıklar konusunda risk altındadırlar. Gebelikten korunma, cinsel yolla bulaşan hastalıklardan korunma konusunda hizmet ve danışmanlığa ihtiyaçları vardır (Şirin ve ark., 2015).

Göçmen kadınların, geleneksel olarak kadın statüsünün devamı olarak çocuk sahibi olmaya devam etmeleri ve bu süreçte sağlık hizmeti almamaları, sağlık açısından riskli durumlara neden olmaktadır (İldan ve ark., 2012, Taşçı-Duran ve ark., 2012). Göç eden kadınlar genellikle doğum öncesi bakım hizmetlerinden yeterince yararlanamamaktadır (Topçu ve ark., 2006; Taşçı-Duran, 2009). Göç edilen bölgelerin kırsal alan olması nedeniyle doğum ve doğum sonrası yardım alacağı bir sağlık merkezine ulaşımında zorluk yaşamaktadır (Lindstrom ve ark., 2006). Göç eden kadınların daha az doğum öncesi bakım almaları nedeniyle düşük, ölü doğum ve anomalili bebek doğurma riski diğer kadınlara göre daha fazladır (Leininger ve ark., 2002).

Göç ile beraberinde gelen sorunlarda bir tanesi de beslenme problemidir. Göçmenlerin yeterli ve dengeli beslenmedikleri, ekonomik koşullara bağlı yağ ve karbonhidrat ağırlıklı beslendikleri saptanmıştır. Fiziksel aktivitelerinin azaldığı, beden kitle indekslerinin kadınlarda daha yüksek bulunduğu sonucuna varılmıştır (Hyman, 2004).

Göçmenlerin ortak sorunları, sağlık hizmetlerine ulaşamama, para ve dil sorunlarıdır. Bursa'da yapılan bir çalışmaya göre, hastalandıklarında sağlık kuruluşuna başvuranların oranı %17,1'dir. Sağlık hizmetlerine başvuramama nedenleri olarak, %31,6'sı paralarının olmamasını, %26,3'ü ise dil sorunları yaşamalarını olarak belirtmişlerdir. Hanelerde yaşayan 0-5 yaş bebek ve çocukların %25,2'sinin sağlık takiplerinin yapıldığı, %40,4'ünün aşılarının yapılmadığı saptanmıştır (Kalkan vd.,2014). Farklı bir çalışmada, sağlık hizmetlerine ulaşamamanın temel nedeninin dil sorunları olduğu ve aile hekimlerine kayıt yaptırmak istemedikleri ortaya çıkmıştır (Kara ve Akgün ; 2015).

Sığınmacıların %54'ü 18 yaşın altındadır. Geri kalanların çoğu da kadındır. Kamplarda, çadır ziyaretleri, gebelerin tespiti ve izlenmeleri, doğum sonu loğusa ve yenidoğan bakımı, gerekli taramalar, bebek ve çocuk izlemleri, aile planlaması hizmetleri yapılamamaktadır. Sığınmacılara aile planlaması olanakları sunulamadığından istenmeyen bebekler doğmakta, bebek ölüm oranları artmaktadır. Ayrıca çeşitli stresler altında olan kadınlar cinsel ayırım, cinsel şiddet, erken evlilikler, düşük ve doğum komplikasyonları riski altındadırlar. Yaşanmış ve yaşanmakta olan travmalar, gelecek kaygısı, geri gönderilme korkusu, yoksunluklar, dışlanmışlıklar gibi sorunların artmasına neden olmuştur (Türk Tabipler Birliği, 2016).

AFAD raporuna göre, Suriye'li sığınmacılar içindeki kadınların %55'i erkeklerin %50'si psikolojik desteğe ihtiyaç duymaktadır (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2014).

2.4. Aile Sorunları

Göçmenlik, ailenin parçalanmasına, sosyal bağlantıların azalmasına ve psikososyal strese yol açmaktadır. Bu durum beraberinde ruhsal sağlık sorunlarını getirmektedir. Bireyler uyum sağlama sürecinde anksiyete ve depresyon yaşayabilmektedirler. Ekonomik zorlanmanın yanı sıra, dil engeli ve eğitim engeli gibi faktörler de ortaya çıkmaktadır (Hovey ve ark., 2002; Hiott ve ark., 2008). Yasadışı ve mevsimlik göçlerde, kaygı ve duygulanım bozuklukları yaşandığı, ailelerin kronik stres ve depresyon yaşadıkları ve buna bağlı fiziksel yakınmalarının olduğu bildirilmektedir (Mangalhaes ve ark., 2007). Ülkemizde yapılan bir çalışmada özellikle zorunlu göçün ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediği ve kadın göçmenlerin erkek göçmenlere göre daha fazla duygusal zorlanma yaşadığı ifade edilmektedir (Sır ve ark., 1998). Dil engeli ve kültürel farklılıklar gibi stresörler, fizyolojik ve psikolojik kökenli sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Farley ve ark, 2005). Başka bir çalışmada Mersin'e göç ile gelen, ailesinde altı kişiden fazla birey olan kadınlarda, psikolojik sorunların olduğu, iletişim ve duygusal tepki verebilme alanlarının olumsuz etkilendiği belirtilmiştir (Türkleş ve ark., 2011).

Evin erkeği aileden uzak çalışmak için göç etmiş ise, çocuklarıyla baş başa kalan kadınlar onların kontrolünü tam anlamıyla sağlayamamaktadır. Eşinden ekonomik destek alamamaktadır (Güneş, 2006).

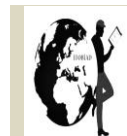
2.5. Sosyal Dışlanma

Sığınmacıların en büyük sorunlarından bir diğeri ayrımcılıktır. İstenmiyorlar ve pek çok yerde okullarda, resmi dairelerde hastanelerde, işyerlerinde, mahallede bu açık olarak belirtiliyor. Ekonomik ve kültürel bir tehdit olarak algılanıyorlar. "Sizin yüzünüzden kiralar yükseldi, işimizi elimizden aldınız, ücretleri düşürdünüz, hastanelerde kuyruklar uzadı, hırsızlık, dilencilik arttı, siz çok gürültü yapıyorsunuz" gibi nedenlerle pek çok yerde hor görülmeaktedirler. Bu da sığınmacıların entegrasyonunu zorlaştırmaktadır (Türk Tabipler Birliği, 2016).

Farklı kültürlerden gelen bireylerin bir arada bulunması, kültürel uyum sorunlarını beraberinde getirebilmektedir. Göç sayesinde farklı geçmişe sahip bireyler dil, din, gelenek ve kültür gibi bileşenler ile birlikte yaşamını sürdürmek durumunda kalmaktadır (Aksoy, 2012).

Türkiye'nin bir bölgesinde göçmen kadınlarla yapılan çalışmada, kadınların çoğunluğunun maddi imkansızlıklardan, yaşadıkları korku ve kaygıdan, göç ettikleri bölgeyi iyi bilmemelerinden dolayı evlerinden çıkmamayı tercih ettikleri belirlenmiştir (Kömürcü ve Çobanoğlu, 2011).

Göç eden kadınlarda, göç ile beraber çok kültürlülüğün artması nedeniyle uyum sorunlarının yaşanması söz konusu olmuştur. Uyum sorunlarının başında dil engeli gelmektedir (Taşçı-Duran ve ark., 2012). İletişim problemi

ve kültürel farklılıklar yanlış anlamalara, güven eksikliği gibi sorunlara neden olmaktadır. Özellikle kadınlar, gebelik boyunca ve doğumlarda bu problemleri daha fazla yaşamaktadırlar (Akhavan ve ark., 2011 ; İldan ve ark., 2012; Leininger ve ark., 2002).

3. Göç Eden Çocukların Durumu

Yetişkinleri de çok ciddi şekilde etkileyen göç olgusunun aile üyeleri arasında en savunmasız olan çocuklar açısından yeni yaşam koşullarına uyumsuzluk, dışlanma, yetersiz hijyen ve beslenme, sağlık, psikoloji, bedensel ve zihinsel gelişim geriliği, korunma eksikliği, güvensiz ev ortamı, suç işleme, antisosyal davranışlar, istismar, ihmal gibi olumsuz etkileri görülmektedir (Şener ve Ocakçı, 2014). Çocuklar gelişimleri devam eden, bağımlı olan ve korunma süreci içinde olduklarından akut ya da kronik, fizyolojik, psikolojik ve sosyal yönden en fazla etkilenen gruptur (Gözübüyük, vd., 2015).

3.1. Çocuk İşçiliği, Çocuk İhmali

Yetişkinler için bile zorlu bir süreç olan göçü, çocuklar, aileleri yanında yada yanında olmaksızın yaşayabilmektedir (Bokhari, 2008). Göç eden grupların en belirgin sorunları, barınma, çalışma izni olmaksızın kaçak çalışma, çocukların okul kabulüne ilişkin yaşadığı sorunlardır (Çiğerci-Ulukan, 2008).

Çocuk göçmeler için, en önemli sorunlardan biri, çocuk emeğinin kullanılmasıdır. Çocuk emeğinin kullanıldığı alanlar tekstil sektörü, inşaat işçiliği, hizmet sektörü, mevsimlik tarım işçiliği ve çobanlıktır. Çocukların yaşadığı sorunlar, yeterli barınma, sağlık ve beslenme olanaklarına sahip olamama, kültürel uyumsuzluk, eğitim haklarından yararlanamama ve sosyal dışlanmadır. Bunun dışında, cinsel taciz, şiddet, psikolojik sorunlar, hijyenik şartların sağlanamaması, tıbbi yardım alamama ve dil problemleri diğer problemlerdir (IOM- Göçmen Çocuk Raporu, 2012).

Göç edenlerin bir işe sahip olmamaları onların ekonomik açıdan sıkıntı ve sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır. Bu durum çocukları da etkilemektedir. Göç yaşayan ve ekonomik durumları iyi olmayan ailelerin büyük çoğunluğu öncelikle çocuklarını zorunlu olduğu kadar okutmak ve daha sonra hemen ekonomik hayata katılarak aileye destek olmasını istemektedirler. Çocuklar küçük işlerde çalışmaktadırlar. Seyyar satıcılık, ayakkabı boyacılığı, kâğıt toplama gibi işlerle aile bütçesine destek sağlamaktadırlar. Ekonomik güçlükler, iş bulamama ve açlık tehlikesi, hırsızlık gibi yüz kızartıcı suçları artırma ortamını oluşturan başlıca faktörlerdir. Tüm bunların yanında dengeli beslenme ve giyinme de sorun oluşturmaktadır (Kaştan, 2015; Baştaymaz, 2001).

Göç sürecinde çocuklar ihmal, yetersizlik nedeniyle mağdur olmakta, farklı şekillerde istismara maruz kalabilmektedir. Erken yaşta evlendirilme, cinsel istismar, uyuşturucu ticareti, dilencilik, ev hizmetçiliği ve farklı ağır işlerde çalıştırılarak sömürüye maruz kalmaktadırlar. Tüm bu yaşananlar zaman içinde çocuklarda travma sonrası kişisel bozukluklara neden olmaktadır (Bokhari, 2008).

Literatürde göç sonrasında Suriyeli küçük kızların imam nikâhıyla evlendirilmesinin yaygınlaştığı, yaş sınırının 11- 12'ye kadar düştüğü belirtilmektedir. Ayrıca nikâh görüntüsü altında fuhuş ve çocuk-kadın ticaretinin yapıldığı ve zorla çalıştırılan bu kızların yaş ortalamasının 12'ye kadar düşebildiği belirtilmektedir (Türkay, 2016:72).

Göç nedeniyle çocuk işçiliğine maruz kalan çocuklar ayrıca çeşitli kazalar, şiddet eğilimi, sokak yaşamına veya suça karışmaya kadar uzanan çeşitli risklerle karşılaşabilmektedirler. Çocuklarda ucuz iş gücü nedeni ile sigortasız çalıştırılan çocuklar işveren tarafından suistimale uğrayabildiği konusu üzerinde durulmaktadır (Flamm, 2010: 16; Türkay, 2016:73).

3.2. Eğitimle İlgili Problemler

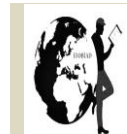
Göç yaşamış çocukların uyum, akademik başarı, ailenin ilgisizliği, kalabalık aile, çalışma ortamının bulunmaması, ailenin eğitime önem vermemesi, ailenin ekonomik problemleri nedeniyle çocuğu çalıştırması, çocuğun karşılaştığı güçlükler yaşamaya söz konusudur. Bu durum ruhsal sağlığının bozulması gibi problemler ortaya çıkarmakta ve çocuğun eğitimini etkilemektedir (Kaştan, 2015).

Göç yaşayan çocuklar öncelikle dil problemi yaşarlar. Çocukların okul başarılarında ailedeki iletişim ile anne-babanın iş hayatı, ailenin mensup olduğu sosyal tabakaya has eğitim teknikleri çok önemlidir. Soruna genel olarak bakıldığında, aile içinde daha çok cezalandırılan ve çok sıkı kontrol edilen, elverişsiz bir eğitim ortamında yaşayan göç yaşamış ailelerin çocukları, diğer tabakalara göre okulda daha başarısızdırlar (Tezcan, 1997).

Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre, yaklaşık 325.000 Suriyeli çocuğun okula ya da geçici eğitim merkezlerine kaydı bulunduğu ve bu rakamın Haziran 2015'e kadar %50 artış gösterdiği bildirilmiştir. Dünya genelinde sürekli artış gösteren göç eden çocuk nüfusu sorunu nedeni ile çok fazla çocuğun eğitim sisteminin dışında kaldığı görülmektedir. Bu nedenle ülkelerin ortaklaşa şekilde bu güçlüklerin üstesinden gelmesi, bu kız ve erkek çocukların 'kayıp kuşak' haline gelmesinin önüne geçilmesi önemlidir (UNİCEF, 2016).

3.3. Sağlık Sorunları

Göç eden toplumlarda etkileri nedeni ile bulaşıcı hastalıklar en sık rastlanan sağlık sorunlarıdır. Göç eden çocukların özellikle temel sağlık hizmetlerinin bir parçası olan aşılama hizmetlerinin yeterli düzeyde uygulanamaması

nedeniyle göç ettikleri ülkelerde salgınlara neden olabilmektedir (Gümüş ve Bilgili, 2015:64; Çalım vd., 2012). Özellikle de temel sağlık hizmetlerinin uygulanamaması ya da aksaması nedeni ile ülkemizde görülmeyen bazı hastalıklara ve salgınlara neden olmuştur (Korkmaz, 2014). Salgınlar sadece göç eden çocuklarda değil aynı zamanda mevcut hareket göç alan toplumlardaki çocuklarda da ekonomik temelli risklere maruz bırakmakta ve bu çocukları da yeniden aşı ile önenebilir hastalıkların kapsamına sokmaktadır (Gözübüyük, vd., 2015). UNICEF'in verilerine göre Suriye'de 2013 yılında baş gösteren çocuk felci salgınının ardından 1 milyonun üzerinde Suriyeli ve Türkiyeli çocuğa çocuk felci ve kızamık aşısı yapıldığı belirtilmektedir (UNICEF, 2016).

Uluslararası raporlara göre sığınmacı ve mültecilerin sağlık sorunları arasında, beslenme bozuklukları, çocuklarda büyüme ve gelişme gerilikleri, anemi, ishal, kızamık, sıtma, solunum yolu enfeksiyonları, bulaşıcı hastalıklar, fiziksel şiddet ve buna bağlı yaralanmalar yer almaktadır (Altındış, 2013).

Göç ile birlikte; yenidoğan ve kronik hastalıkları bulunan çocukların bakımları sağlanamamaktadır. Salgın hastalıklar artmakta, bağışıklama aksamakta, ilerleyen süreçte suça yönelme ve psikolojik sıkıntılar artmakta ve bu çocuklar istismara hedef olmaktadır (Stellinga-Boelen vd.,2007).

İstanbul'da yapılan bir çalışmada 51 Suriyeli aile (248 birey) ile görüşülmüş ve bu grubun %50'sini 0- 9 yaş grubunun oluşturduğu saptanmıştır. Göçmenlerin %99,6'sının pasaportu ve kimlik kartı olmadığı için buna bağlı olarak sağlık güvencesinin de olmadığı, okul çağındaki çocukların hiçbirinin okula gitmediği, hatta 4 çocuğun bir işte çalıştırıldığı, 0-15 yaş arası çocukların sadece %8,5'inin aşı kartı olduğu belirlenmiştir (Esin vd., 2014).

Beslenme sorunları açısından, bebekler, çocuklar, yaşlılar, gebeler ve kadınlar daha çok risk altındadırlar. 2012 yılında kamplarda yaşayan mülteciler arasında akut malnütrisyon en fazla beş yaş altı çocuklarda görülmüştür. Bu durum ise mortalite oranını artırmaktadır (United Nations High Commission for Refugees, 2014). Sığınmacıların bebeklik ve çocukluk dönemi aşularının aksamasından dolayı suçiçeği, difteri, boğmaca, kabakulak, neonatal tetanoz gibi hastalıklarla karşılaşma oranı yüksektir (Türk Tabipler Birliği, 2016).

4. Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak, göç eden kadınların sorunları, insan hakları ve toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınmalıdır. Üreme sağlığına ilişkin sorunları çok sık yaşayan kadınlar için, aile planlamasına yönelik eğitim ve hizmet

çabalarının artırılması gerekmektedir. Bu bağlamda, gebelikle ilgili problemlerin çözülmesine yönelik sağlık hizmetinin ulaşılabilirliğinin artırılması, hem kadın hem de çocuk sağlığı açısından faydalı olacaktır. Dil sorunu yaşayan göçmenler için, aynı dili bilen tercümanların kilit noktalarda (sağlık ve eğitim hizmeti veren kurumlar) bulunması gerekmektedir.

Göçle gelen ailelerin çocuklarının eğitim eşitliği, imkan ve fırsat eşitliği sağlanarak, sorunun tanımlanması ve çözüm yolları üretilmesi hedeflenmelidir. Uyum problemi yaşayan çocukların psikolojik destek almalarının sağlanması önem arz etmektedir. Çocukların, sağlık hizmetlerinden yararlanması ve bulaşıcı hastalıkların kontrol altına alınması da toplum sağlığı açısından önemlidir. Çocuk sağlığı hizmetleri açısından bağışıklamanın düzenlenmesi öncelikli yapılacaklar arasındadır. Bunun yanında bebeğin yenidoğan döneminden itibaren izlenmesi ve sağlık kontrollerinin düzenli yapılmasına ilişkin olanakların oluşturulması şarttır.

Çocuk işçiliği büyük sorunlardan birisi haline gelmiştir. İşyerlerinin düzenli kontrolü ile kaçak ve küçük yaşta göçmen işçilerin çalıştırılması önlenmelidir.

Kaynakça

- Adams, J. F. (1995). *Ergenliği Anlamak*, İmge Matbaacılık, Ankara.
- Adanu, R.M.K., Johnson, T.R.B. (2009). Migration and women's health, *International Journal of Gynecology and Obstetrics*, 106, 179–181.
- AFAD. (2014). *Suriye'den Türkiye'ye Nüfus Hareketleri: Kardeş Topraklarında Misafirlik*. Başbakanlık, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Ankara.
- Akgül- Gök, F. (2013). Evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili algılarının aile işlevlerine yansımaları. *Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara*.
- Akhavan, S., Lundgren, I. (2011). Midwives' experiences of doula support for immigrant women in sweden- A Qualitative Study, *Midwifery*, 28(1), 80-85.
- Akkaya, A. (2002). Mülteci kadınlar ve sığınmacı kadınlar, *Toplum ve Hukuk Dergisi*, 2 (4),75-83.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20),292-303
- Aksu, H., Sevil, Ü. (2010). Göç ve kadın sağlığı. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2,133-138.
- Altındış, M. (2013). Türkiye'de mülteciler, salgın hastalıklar ve korunma, *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi*, 28,64-67.
- Baştaymaz, T. (2001). Çocuk hakları, çalışan çocuklar ve eğitim sorunları, *Milli Eğitim Dergisi*, 40(151), 73-74.

- Beşer, A.(2012). *Göç, kültür ve sağlık ilişkisi. Kültürlerarası Hemşirelik, Tıp Kitabevi, İstanbul, 57-71.*
- Bokhari, F. (2008). Falling through the gaps: safeguarding children trafficked into the UK, *Children and Society, 22.*
- Buz, S. (2009). Feminist sosyal hizmet uygulaması, *Toplum ve Sosyal Hizmet, 20 (1), 53-61.*
- Ciğerci-Ulukan, N. (2008). Göçmenler ve işgücü piyasası: Bursa'da Bulgaristan göçmenleri örneği. *Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.*
- Çalım, S., Kavlak, O., Sevil Ü. (2012). Evrensel bir sorun: göç eden kadınların sağlığı ve sağlık hizmetlerinde yaşanan dil engeli, *Sağlık ve Toplum, 2: 11-19.*
- Demir, G. (1996). Göç nedenleri ve göç edenlerin beklentilerindeki gerçekleşme durumu, *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, 20-22 Kasım 1996, Ankara, Türkiye. Kongre Özet Kitabı, 85-93.*
- Esin, N. M., Ardıç, A., Nar, Ş., Yıldırım & B., Sunal, N. (2014). İstanbul'un bir bölgesinde yaşayan suriyeli göçmenlerin yaşam koşulları. *17. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, Edirne, 1390-1391.*
- Erder, S., Kaşka S. (2003). *Irregular migration and trafficking in women: The Case of Turkey, IOM Publications.*
- Farley, T. Galves, A. et al. (2005). Stress, coping, and health: a comparison of Mexican immigrants, Mexican- Americans, and Non-Hispanic Whites. *J Immigr Health, 7,213-220.*
- Flamm, S. (2010). *The linkage between migration and child labor: An International Perspective,* https://web.stanford.edu/group/sjir/12-1/fall10-final_2.pdf, Erişim tarihi:25.07.2016.
- Gümüş, Y., Bilgili, N. (2015). Göçün sağlık üzerindeki etkileri, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 18, 63-67.*
- Gündüz, M., Yetim, N. (1996). Terör ve göç. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, 20-22 Kasım 1996 Ankara, Türkiye. Kongre Özet Kitabı, 109-115.*
- Güneş, F. (2006). *Göç, Yoksulluk ve Sosyal Politika, İktisadi Araştırmalar Vakfı,* Erişim Adresi: <http://www.iav.org.tr/yonetim/dosya/seminer/adanagoc3.pdf>
- Gözübüyük, A.A., Duras, E., Dağ, H., Arıca, V. (2015). Olağan üstü durumlarda çocuk sağlığı, *Journal of Clinical and Experimental Investigations, 3,324-330.*

- Hiott, A.E., Grzywacz, J.G., et al. (2008). Migrant farmworker stress: mental health implications. *J Rural Health*, 24, 32-39.
- Hovey, J.D., Magana, C.G. (2002). Migrant farmworker stress: mental health implications. *J Psychol*, 136, 493-513.
- Hyman, H. (2004). Setting the stage: reviewing current knowledge on the health of Canadian immigrants, *Can J Public Health*, 95(3), 14-8.
- IOM. (2012). *Göçmen Çocuk Raporu, Türkiye’de Göçmen Çocukların Profili, Sosyal Politika Ve Sosyal Hizmet Önerileri Hızlı Değerlendirme Araştırması*.
- İldan Çalım, S., Kavlak, O., Sevil, Ü. (2011). Evrensel bir sorun: göçler ve kadınların sağlık hizmetlerinde yaşadıkları dil sorunlar, *15-17 Eylül 2011, I. Ulusal Kültürlerarası Hemşirelik ve Ebelik Kongresi*, İzmir (Sözlü Bildiri)
- İlkkaracan, P., İlkkaracan, İ.(1999). *75 Yılda köylerden şehirlere. 1990’lar Türkiye’sinde Kadın ve Göç*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- İçduygu, A. (2004). *Türkiye’de kaçak göç*, İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul.
- Kalkan, O., Gülay, M., Vatan, İ., Engindeniz F. T., Bakış B., Mutlu, M., Özbek, R. (2014). Bursa ili Osmangazi ilçesinde ikamet eden Suriye’li göçmenlerin temel sağlık durumlarının değerlendirilmesi. *17. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Edirne*, 813-14.
- Kara, F., Akgün N. (2015). Konya’ya yerleşen Suriye’li mültecilerin sağlık hizmetlerinden yararlanmalarının önündeki engeller. *18. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, Konya*, 216-17.
- Kaştan, Y. (2015). Türkiye’de göç yaşamış çocukların eğitim sürecinde karşılaşılan problemler, *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4).
- Kaşka, S. (2005). Ev içi hizmetlerin küreselleşmesi ve Türkiye’deki göçmen kadınlar, *Tes-İş Sendikası Dergisi*, 49-54.
- Kömürcü, R.Ö., Çobanoğlu, A. (2011). *Kadın sığınmacılar: uluslararası göçün sessiz tanıkları. Onlar Bizim Hemşehrimiz, Uluslararası Göç ve Hizmetlerin Kültürlerarası Açılımı*, Siyasal Kitabevi, Antalya.
- Lindstrom, D.P., Munoz-Franco, E. (2006). Migration and maternal health services utilization in rural guatemala, *Social Science & Medicine*, 63, 706-721
- Leininger, M., McFarland, M.R. (2002). *Transcultural Nursing: Concepts, Theories, Research and Practice*, Third Edition, by the Mcgraw- Hill Companies, USA
- Magalhaes, L., Carrasco, C., Gastaldo, D. (2010). Undocumented migrants in Canada: A scope literature review on health, access to service, and working conditions. *J Immigr Minor Health*, 12,132-151.

- Malsumi, D., Borrel, C., Benach, J. (2010). Migration-related health inequalities: Showing the complex interactions between gender, social class and the place of origin. *Social Science & Medicine*, 77, 1610- 1619.
- Mutluer, M. (2003). *Uluslararası göçler ve Türkiye*, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Türkay, M. (2016). *Çocukların sorunları, savaş, göç ve sağlık*, Türk Tabipleri Birliği Yayınları: Ankara. 71-75
- Türkleş, S., Yılmaz, M. ve ark. (2011). Kadınlarda ruh sağlığını ve aile işlevlerini etkileyen etmenler, *I. Uluslararası V. Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongresi, 22-24 Eylül 2011 İstanbul, Türkiye*. Kongre Özet Kitabı, 84-85.
- Topçu, S. Beşer, A. (2006). Göç ve sağlık, *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(3).
- Powell, G.N., Greenhouse, J.H. (2010). Sex, gender, and decisions at the family - work interface. *Journal of Management*, 364,1011-1039.
- Rittersberger Tılıç, H. (2010). Göç dinamikleri ve kadın, *11 Mart 2010 Göç ve Kadın Sempozyumu*. Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara.
- Razum, O., Şahin-Hodoglugil, N.N., Polit, K. (2005). Health, wealth or family ties why Turkish work migrants return from Germany. *J Ethn Migr Stud*, 31,719-739.
- Sağlam, S. (2006). *Türkiye’de iç göç olgusu ve kentleşme*, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 5.
- Sır, A., Bayram, Y., Özkan, M. (1998). Zorunlu iç göç yaşamış bir grupta travma sonrası stres bozukluğu üzerine ön çalışma, *Türk Psikiyatri Derg*, 9,173-180.
- Spitzer D. (2006). The impact of policy on somali refugee women in canada, *Canada’s Journal of Refugees*, 23(2), 47-54.
- Stellinga-Boelen, A.A., Storm, H., Wiegiersma, P.A. et al. (2007). Iron deficiency among children of asylum seekers in the Netherlands. *J Pediatr Gastroenterol Nutr*; 45,591-595
- Şahin, C. (2001).Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2),57-67.
- Şener, D.K., Ocağcı, A.F. (2014). Yoksulluğun Çocuk Sağlığı Üzerine Çok Boyutlu Etkileri. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 13(1), 57-68.
- Şirin, A., Ünsal Atan, Ş. (2012). *Üreme Sağlığı ve kültürlerarası yaklaşım*, Kültürlerarası Hemşirelik İstanbul Tıp Kitabevi, İstanbul.

- Taşçı Duran, E. (2009). Prenatal dönemdeki kadınların sağlık davranışlarının kültürel yaklaşımla irdelenmesi, *Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir*.
- Taşçı Duran, E., Okçay, H. (2012). Etnik iletişim kadın sağlığını nasıl etkiliyor?, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 25, 251-257
- Türk Tabipler Birliği (TTB) (2016). *Savaş, Göç ve Sağlık*, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TUİK]. (2005). *2000 Genel Nüfus Sayımı Göç İstatistikleri*. TUİK Matbaası, Ankara.
- Tezcan, M. (1997). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara
- UNFPA (United Nations Population Fund) (2006). *State of World Population, A Passage to Hope: Women and International Migration*, New York.
- UNFPA (United Nations Population Fund) (2014). *Migration: a world on them ove*, Erişim Tarihi: 08.02.2017
- UNFPA (United Nations Population Fund) (2015). *Migration*, Erişim Adresi: <http://www.unfpa.org/migration>, Erişim Tarihi: 06.12.2016
- UNHCR (United Nations High Commission for Refugees) *Strategy for 2014* (2014). Retrived 1. 1. 2016, from <http://www.unhcr.org/530f12d26.html>. Erişim Tarihi: 23.12.2016.
- UNİCEF. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar*, http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar_Bilgi%20Notu%20Kasim%202015.pdf, Erişim tarihi:18.12.2016.
- Yılmaz, T.T. (2005). Göçün Kadın Yaşamı Üzerindeki Etkileri. *Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van*.

